

Doniyor kitobi — bir yuz o'n uchinchi

*Payg'ambarlikning Uch Karra Qo'llanishini Ochib Berish: 2001-yil
11-sentabrning Muqaddas Kitobiy Kontekstdagi Ahamiyatini Tushunish*

Jeff Pippenger

2024-03-03

Rabbiy 2001-yil 11-sentabrda O'zining oxirgi kunlardagi xalqini Yeremiyoning "qadimiy yo'llari"ga qaytarganida, U allaqachon bashoratning uch karra tatbiqi qoidasini belgilab qo'ygan edi.

Egamiz shunday deydi: Yo'llar boshida turinglar, qaranglar va qadimgi so'qmoqlar haqida so'ranglar: yaxshi yo'l qayerda bo'lsa, o'sha yo'ldan yuringlar, shunda jonlaringiz uchun orom topasizlar. Ammo ular: "Biz o'sha yo'ldan yurmaymiz", dedilar. Yana Men ustingizga qo'riqchilar qo'yib: "Karnay sadosiga quloq solinglar", dedim. Ammo ular: "Biz quloq solmaymiz", dedilar. Yeremiyo 6:16, 17.

Egamiz O'z xalqini qadimgi yo'llarga qaytarganida, ular orom topar edilar (keyingi yomg'ir), va shundan so'ng soqchilarga karnay xabari berildi. Barcha payg'ambarlar oxirgi kunlarning nihoyasini eng mukammal tarzda aynan belgilab beradilar; shu bois, oxirgi kunlarning karnay xabari yakuniy karnay bo'lar edi, ya'ni yettinchi karnay, ya'ni uchinchi voy.

Uning oxirgi kunlardagi xalqi qadimiy yo'llarda yura boshlaganida, birinchi voyga xos xususiyatlar muayyan ramziy tarixiy yetakchini (Muhammadni) aniqlab bergani va ikkinchi voy ham xuddi shunday qilgani (Usmonni) tan olindi. Shuningdek, dastlabki to'rtta karnayning har biri ham karnayni aniqlab beruvchi muayyan ramziy yetakchilarga ega ekani aniqlandi va shundan so'ng Usoma bin Laden uchinchi voyning ramziy yetakchisi ekani tan olindi.

Muhammad Arabiston bilan bog'liq edi, va Usmon Turkiyadagi Usmonli imperiyasining ramzi edi, hamda Usoma bin Lodin butun dunyo bo'ylab islomiy terrorning timsoli edi, garchi u ham, Muhammad kabi, arab bo'lgan bo'lsa-da.

Shuningdek, birinchi vay Rim qo'shinlariga zarar yetkazgani va ikkinchi vay Rim qo'shinlarini o'ldirgani ham anglab yetildi. Shundan so'ng, 2001-yil 11-sentabr Islomning uchinchi vay sifatida Rim qo'shiniga (Amerika Qo'shma Shtatlari) zarar yetkazgan nuqta ekani tan olindi; ammo Yakshanba qonuni vaqtida u Rim qo'shinini o'ldiradi, chunki Amerika Qo'shma Shtatlari Muqaddas Kitob bashoratidagi oltinchi shohlik sifatida o'z yakuniga yetadi va o'z milliy suverenitetini ajdarho, hayvon va soxta payg'ambarning uch karra ittifoqiga topshiradi.

Qo'shma Shtatlar ikki kuch shoxiga ega yer hayvoni ekani tan olingan edi. Yer hayvonining asosiy bashoratli xususiyati shundaki, u qo'zidan ajdahoga aylanadi. Bashorat tilida shoxlar kuchni ifodalaydi, yer hayvonining kuchi esa yer hayvonining ikki shoxi sifatida tasvirlangan Respublikachilik va Protestantizm edi. Ammo endi oxirgi kunlarda yer hayvonining bu ikki kuchi harbiy va iqtisodiy qudratga aylangan. 2001-yil 11-sentabrda uchinchi voyga mansub Islom yerga

hujum qildi; yer hayvonining ramzi bo‘lgan yerga, uning harbiy qudratining ramzi bo‘lgan Pentagonga va uning iqtisodiy kuchining ramzi bo‘lgan Nyu-York shahridagi Egizak minoralarga zarba berdi.

Birinchi baloning boshlanish tarixi ham, ikkinchi baloning tugash tarixi ham bir yuz qirq to‘rt ming kishining muhrlanishiga oid bir tasvirni taqdim etishi anglab yetilganda, uchinchi balo yetib kelgan paytda, ya’ni Nyu-Yorkning ulkan binolari qulatilganida, bir yuz qirq to‘rt ming kishining muhrlanish jarayoni boshlanganligi aniqlangan edi.

“Endi men Nyu-Yorkni suv to‘lqini supurib ketishi kerak, deb e’lon qilganman, degan gap qayerdan chiqdi? Men buni hech qachon aytmaganman. U yerda qavatma-qavat qad ko‘tarayotgan ulkan binolarga qarab, men shunday deganman: ‘Egamiz yerni dahshatli tarzda larzaga keltirish uchun qo‘zg‘alganida qanday dahshatli manzaralar yuz beradi! Shunda Vahiy 18:1–3 dagi so‘zlar amalga oshadi.’ Vahiyning o‘n sakkizinchi bobining barchasi yer yuziga kelayotgan narsalar haqida ogohlantirishdir. Ammo Nyu-Yorkka xos ravishda nima kelishi haqida menda alohida nur yo‘q; faqat shuni bilamanki, bir kuni u yerdagi ulkan binolar Xudoning qudrati burib ag‘darishi va ostin-ustun qilishi bilan qulatiladi. Menga berilgan nurdan bilamanki, dunyoda halokat bor. Egamizning bir so‘zi, Uning qudratli kuchining bir tegishi bilan, bu bahaybat inshootlar qulaydi. Biz tasavvur ham qila olmaydigan darajadagi dahshatli manzaralar yuz beradi.” Review and Herald, 1906-yil 5-iyul.

“Dunyoda mavjud bo‘lgan halokat” Islomning xarakteridir, chunki uning xarakteri Vahiy kitobining to‘qqizinchi bobi, o‘n birinchi oyatida Apollyon va Abaddon sifatida tasvirlangan.

Ularning ustidan bir shoh bor edi; u tubsizlik chuqurining farishtasi bo‘lib, uning ibroniy tilidagi nomi Abaddon, yunon tilida esa uning nomi Apollyondir. Vahiy 9:11 (TO‘QQIZ O‘N BIR).

Islom ustidan hukmronlik qiladigan podshohning ismi, ya’ni fe’l-atvorining ma’nosi, ikki nom orqali ifodalanganidek, ham ibroniycha, ham yunonchada “o‘lim” va “halokat”dir; bu esa 2001-yil 11-sentabrda, Nyu-Yorkning ulkan binolari qulatilgan paytda yuz berdi. Ana shu vaqtda Vahiy kitobining o‘n sakkizinchi bobi, birinchi oyatdan uchinchi oyatgacha, bajo bo‘la boshladi.

Ibtido kitobida Islomning yovvoyi odami haqidagi ilk eslatmada ibroniycha “yovvoyi Arab eshagi” ma’nosini beruvchi so‘z ishlatilgani va bu oyatda “yovvoyi odam” deb tarjima qilingani e’tirof etildi. Islomning ramzi otlar oilasidir, va Vahiy kitobining to‘qqizinchi bobida u yana jangovar ot sifatida ham tasvirlangan. Xabakkukning muqaddas jadvallarida ham — Xudoning xalqiga “o‘zgartirilmasligi kerak” deb ma’lum qilingan o‘sha jadvallarda — Islom yana jangovar otlar bilan ifodalangan edi.

Egamizning farishtasi unga dedi: “Mana, sen homiladorsan va o‘g‘il tug‘asan; uning ismini Ismoil deb qo‘yasan, chunki Egamiz sening kulfatingni eshitdi. U esa yovvoyi odam bo‘ladi; uning qo‘li har kimga qarshi, har kimning qo‘li esa unga qarshi bo‘ladi; va u barcha birodarlarining ro‘parasida yashaydi”. Ibtido 16:11, 12.

Ismoilning tug‘ilishi haqidagi ilk eslatma “to‘siq” bilan bog‘liq bo‘lib, bu keyinchalik Islom bilan bog‘langan asosiy ramzga aylandi.

Endi Abramning xotini Saray unga hech qanday farzand tug‘ib bermagan edi; uning Hojar ismli bir cho‘risi bor edi, u misrlik edi. Shunda Saray Abramga dedi: “Mana endi, Egamiz meni farzand ko‘rishdan to‘sib qo‘ydi; sendan iltimos qilaman, cho‘rimning oldiga kirgin; ehtimol, u orqali men farzandli bo‘larman”. Va Abram Sarayning so‘ziga quloq soldi. Ibtido 16:1, 2.

Islomning aynan ilk bor tilga olinishi — Ismoilning tug‘ilishi orqali ifodalanganidek — bo‘ysunishga urg‘u beradi. Bo‘ysunish tushunchasi Islom dinining asosiy negizidir. “Islom” so‘zi ikki arabcha so‘zdan kelib chiqqan: “salaam”, ya‘ni “tinchlik”, va “aslama”, ya‘ni “bo‘ysunmoq” yoki “taslim bo‘lmoq”. Islom, mo‘minlar hayotning barcha jabhalarida o‘z irodalarini Allohning (Xudoning) irodasiga bo‘ysundirishlari kerakligini ta‘lim beradi. Sora, Ibrohimni Hojarni olishga va Ismoilni dunyoga keltirishga undab, yomon qaror qilganini anglagach, Hojarga qattiqqo‘llik bilan muomala qilish uchun Ibrohimdan ruxsat oldi; buning oqibatida Hojar Ibrohimning uyidan qochib ketdi. O‘sha yerda u farishtadan bir xabar oldi.

Lekin Abrom Soraga dedi: “Mana, cho‘ring o‘z qo‘lingda; unga o‘zingga ma‘qul bo‘lganday qil”. Sora esa unga qattiq muomala qilganida, u uning yuzidan qochib ketdi. Egamizning farishtasi uni cho‘lda, Shurga boradigan yo‘ldagi buloq yonida, suv bulog‘i boshida topdi. Va dedi: “Ey Hojar, Soraning cho‘risi, qayerdan kelding va qayerga ketyapsan?” U dedi: “Men bekam Soraning yuzidan qochib ketyapman”. Egamizning farishtasi unga dedi: “Bekangning oldiga qayt va uning qo‘li ostida bo‘ysun”. Egamizning farishtasi unga yana dedi: “Zurriyotingni nihoyatda ko‘paytiraman, shunchalik ko‘p bo‘ladiki, ko‘pligidan sanab bo‘lmaydi”. Egamizning farishtasi unga yana dedi: “Mana, sen homiladorsan va o‘g‘il tug‘asan; uning ismini Ismoil qo‘yasan, chunki Egamiz sening azob-uqubatingni eshitdi. U yovvoyi odam bo‘ladi; uning qo‘li har kimga qarshi, har kimning qo‘li esa unga qarshi bo‘ladi; va u barcha aka-ukalari ro‘parasida yashaydi”. Ibtido 16:6–12.

Islomning tiyib turilishi, Islom dinining tabiatini ifodalovchi “bo‘ysunish” va Islomning roli — bularning barchasi Ismoil haqidagi ilk eslatmada mujassam bo‘lib, Vahiyning uch qayg‘usi bilan ifodalangan Islomning bashoratli DNKsini namoyon etadi. Egamiz O‘z xalqini Yeremiyoning qadimiy yo‘llariga olib kelganidan so‘ng, ular Vahiy kitobining yettinchi bobidagi to‘rt farishta tomonidan tiyib turilgan “to‘rt shamol” aynan Islomning to‘rt shamoli ekanini ham angladilar.

“Farishtalar to‘rt shamolni ushlab turibdilar; ular jilovdan chiqib ketishga va butun yer yuzi uzra yopirilishga urinayotgan, yo‘lida vayronagarchilik va o‘lim olib keluvchi g‘azabnok ot sifatida tasvirlangan.” Manuscript Releases, 20-jild, 217.

Islomning “g‘azabl原因 ot”, ya‘ni bir yuz qirq to‘rt ming kishining muhrlanishi amalga oshirilayotgan paytda “tizginlab turilgan” “to‘rt shamol” ham, o‘z “yo‘lida” “o‘lim va halokat”ni (Abaddon va Apollyon) olib yuradi. Xuddi Hogarga qo‘yilgan to‘siq o‘sha bashoratli xususiyatni Islom ramziga joylagani kabi, to‘rt shamol ham, g‘azabl原因 ot ham birdek tizginlab turilgan; va shu haqiqat o‘rnatilgach, birinchi voy-holning boshlanishi, tarixda Abubakrning buyrug‘i bilan

ifodalangan Islom ustiga qo'yilgan bir to'siqni aniqlab bergani tan olindi.

Va ularga buyurildiki, yerning o'tiga ham, hech bir yashil narsaga ham, hech bir daraxtga ham zarar yetkazmasinlar; balki faqat peshonalarida Xudoning muhri bo'lmagan odamlargagina. Vahiy 9:4.

Qator ustiga qator, ikkinchi voy-holning boshlanishi — uch voy-holning uch karra tatbiqida birinchi voy-holning boshlanishi ustiga qo'yilgan holda — oyatda Islomning ikkinchi buyuk jihodining ozod qilinishini ifodalovchi to'rt farishtaning ozod etilishini aynan belgilab beradi.

Karnayga ega bo'lgan oltinchi farishtaga shunday dedi: buyuk Furot daryosiga bog'lab qo'yilgan to'rt farishtani bo'shat. Vahiy 9:14.

Shuning uchun uchinchi voy boshlanishida Islom ham qo'yib yuborilishi, ham jilovlab turilishi anglashilgan edi; bu aynan Opa Uaytning guvohligidir.

“O'sha vaqtda, najot ishi yakunlanib borayotgan paytda, yer yuziga musibat keladi va xalqlar g'azabga to'ladi, biroq uchinchi farishtaning ishiga to'sqinlik qilmasliklari uchun tiyib turiladi. O'sha vaqtda Rabbiyning huzuridan keladigan 'kechgi yomg'ir,' ya'ni yangilanish keladi; u uchinchi farishtaning baland ovozig a qudrat berish va azizlarni yetti so'nggi bala to'kiladigan davrda sobit turishga tayyorlash uchun keladi.” Early Writings, 85.

Islomning tarixiy qaydlari tadqiq qilinganda, birinchi vayning arab Islomiga xos urushlari va yutuqlari Islom tomonidan “birinchi buyuk jihod” deb tushunilishi, hamda to'rt farishta bo'shatilganida boshlangan Usmonli imperiyasining urushlari Islom tomonidan “ikkinchi buyuk jihod” deb tushunilishi aniqlandi. Uch karra tatbiqqa muvofiq ravishda, Islom uchinchi va so'nggi buyuk jihod 2001-yil 11-sentabrda boshlangan, deb hisoblaydi. Uilyam Miller bir vaqtlar yozganidek, “Tarix va bashorat o'zaro muvofiqdir.”

Birinchi va ikkinchi voylarning boshlang'ich bashoratli chizig'ini bir-biri ustiga qo'yish orqali ifodalangan ozod etish va ayni paytdagi tiyib turishning “satr ustiga satr” qo'llanilishi Bashorat Ruhi tomonidan mukammal tarzda tasdiqlandi, va Islom 2001-yil 11-sentabrda zarba berganidan so'ng darhol Prezident George W. Bush terrorga qarshi urushini boshlab, Islomga butun dunyo miqyosida bir tiyib turish chorasi qo'ydi. Islomning “g'azablangan oti”ning bir vaqtda ham qo'yib yuborilishi, ham tiyib turilishi Muqaddas Kitob, Bashorat Ruhi, shuningdek tarix tomonidan tasdiqlandi.

“Qo'ziga ergashadiganlar” Milleriylarning qadimiy yo'llariga qaytib, “orom”ni topadilar; Sister White uni keyingi yomg'ir deb ta'riflaydi va u xalqlar g'azablangan, biroq tiyib turilgan paytda — xuddi 2001-yil 11-sentabrda bo'lgani kabi — boshlanishini ko'rsatadi.

“O'sha paytda, najot ishi yakunlanib borayotgan bir vaqtda, yer yuziga musibat keladi, xalqlar g'azablanadi, ammo uchinchi farishtaning ishiga to'sqinlik qilmasligi uchun tiyib turiladi. O'sha paytda «so'nggi yomg'ir», ya'ni Rabbiy huzuridan keladigan tetiklanish keladi; u uchinchi farishtaning baland ovozig a qudrat berish va azizlarni yetti oxirgi ofat to'kiladigan davrda sobit turishga tayyorlash uchun keladi.” Early Writings, 85.

“Qo‘ziga ergashadiganlar” Millerchilar qadimiy yo‘llariga qaytib, “orom”ni topadilar; bu esa keyingi yomg‘irdir. Opa Uayt uning Vahiy 18-bobdagi qudratli farishta 2001-yil 11-sentabrda tushganida boshlanganini ta’kidlaydi.

“Keyingi yomg‘ir Xudoning xalqi ustiga yog‘ilishi kerak. Qudratli bir farishta osmondan tushib keladi, va butun yer uning ulug‘vorligi bilan yoritiladi.” Review and Herald, 1891-yil 21-aprel.

O‘sha qudratli farishta Nyu-York binolari qulatilgan paytda pastga tushdi, bir yuz qirq to‘rt mingning muhrlanishi boshlandi va keyingi yomg‘ir sepila boshladi. Yeremiyoning qadimiy yo‘llariga qayta boshlab borilgan va keyingi yomg‘ir bo‘lgan “orom”ni topganlar, shunda Ishayoning “orom va tetiklanish”i ham keyingi yomg‘ir ekanini angladilar, ammo bu, shuningdek, 2001-yil 11-sentabr kuni Xudoning xalqiga, ayniqsa “Quddus ustidan hukmronlik qilgan” “masxarachi kishilar”ga yuzma-yuz kelgan sinovning ham bir aniqlanishi edi. Ular bu sinov ikki qirrali ekanini tushunib yetdilar, chunki u uchinchi voyadagi Islom xabarini ifodalar edi va xuddi shuningdek muhim ravishda, u keyingi yomg‘ir xabarini o‘rnatgan Muqaddas Kitobiy metodologiyani ifodalar edi.

U ularga dedi: “Mana, toliqqanga orom beradigan osoyishtalik shudir; mana, bu yangilanishdir”; ammo ular tinglashni istamadilar. Ammo Egamizning kalomi ular uchun amr ustiga amr, amr ustiga amr; satr ustiga satr, satr ustiga satr; bu yerda ozgina, u yerda ozgina bo‘ldi; toki ular yurib, orqalariga yiqilsinlar, parcha-parcha bo‘lsinlar, tuzoqqa tushsinlar va tutib olinsinlar. Shuning uchun, ey Quddusdagi bu xalq ustidan hukmronlik qilayotgan masxarachi odamlar, Egamizning kalomini eshitinglar. Ishayo 28:12–14.

Qadimiy yo‘llarda yurish Xudoning oxirgi kun xalqiga, Adventist xalqining tajribasini “tasvirlaydigan” o‘nta bokira haqidagi masal bir yuz qirq to‘rt mingning muhrlanish davrida “so‘zma-so‘z” takrorlanishi lozimligini keyinchalik anglash imkonini berdi. Masal ilk bor bajo bo‘lgan tarix haqidagi guvohlik Habakkuk ikkinchi bobning u bilan bevosita bog‘liq va uning bir qismi ekanini aniqlab berdi. Shuning uchun Habakkuk ikkinchi bobdagi “munozara” istehzoli kishilar eshitishni rad etgan orom va tetiklanishning sinovini ifoda etgan. Sadoqatli Muqaddas Kitob tadqiqotchilari qadimiy yo‘llarni o‘rganishda davom etar ekanlar, ular nafaqat o‘nta bokira haqidagi masal bilan Habakkuk ikkinchi bob ayni bir bashorat ekanini, balki Hizqiyol o‘n ikkinchi bob ham shunday ekanini angladilar.

Hizqiyolning bashoratining bir qismi ham imonlilar uchun kuch va tasalli manbai bo‘ldi: “Egamning kalomi menga kelib, dedi: Inson o‘g‘li, Isroil yurtida sizlarda yuradigan bu maqol nima o‘zi: Kunlar cho‘zilmoqda, har bir vahiy esa puchga chiqmoqda? Shuning uchun ularga ayt: Rabbiiy Egamiz shunday deydi.... Kunlar yaqinlashdi, har bir vahiyni ijrosi ham.... Men so‘zlayman, va Men aytadigan so‘z bajo bo‘ladi; u endi ortga surilmaydi.” “Isroil xonadoni esa aytadi: U ko‘rayotgan vahiy hali ko‘p kunlardan keyinga taalluqlidir, u uzoq zamonlar haqida bashorat qilmoqda. Shuning uchun ularga ayt: Rabbiiy Egamiz shunday deydi; Mening so‘zlarimdan endi birortasi ham ortga surilmaydi, balki Men aytgan so‘z amalga oshadi.” Hizqiyol 12:21–25, 27, 28.” Buyuk kurash, 393.

Bir yuz qirq to‘rt ming kishining muhrlanish davri, 1840 yildan 1844 yilgacha bo‘lgan Advent harakati orqali ifodalanganidek, oxirgi kunlardagi shunday vaqt davrini ifodalaydiki, unda “har bir vahiy ta’siri” “amalga oshadi”. Ikkinchi voy haqidagi bashoratli tarix ustiga qo‘yilgan birinchi voy haqidagi bashoratli tarix, uchinchi voy haqidagi bashoratli tarixni aniqlab beradi; bu esa bir yuz qirq to‘rt ming kishining muhrlanishi haqidagi bashoratli tarixdir. Bu, shuningdek, 1840 yildan 1844 yilgacha bo‘lgan tarixdir. Bu, shuningdek, Ahd Elchisi uchun yo‘l tayyorlaydigan xabarchining ishi amalga oshadigan tarixdir. Bu yer hayvonining ikki shoxi oltinchidan “yetti ichidan chiqqan” “sakkizinchi”ga o‘tish jarayonidan o‘tadigan tarixdir. Bu, Vahiy kitobining o‘n birinchi bobida, ikki payg‘ambar ko‘chada o‘ldiriladigan tarixdir.

Shu bilan birdek muhim bo‘lgan yana bir haqiqat shuki, Xudoning kalomi hech qachon muvaffaqiyatsizlikka uchramagani, hamda barcha payg‘ambarlar boshqa har qanday davrdan ko‘ra ko‘proq oxirgi kunlar haqida so‘zlayotgani tamoyili bilan birga, 2001-yil 11-sentabrda “bashoratli kunlar yaqinlashdi”, ya’ni Xudo aytgan “so‘zlar amalga oshadi”, va “u endi boshqa kechiktirilmaydi.”

1863-yildagi isyon Laodikiyalik Adventizmni sahroda sarson yurishga hukm qildi, to ularning barchasi o‘lgunicha. Rabbiiy 2001-yil 11-sentyabrda, qadimgi Isroil bilan Qadeshda qilganidek, o‘sha tarixga qaytdi.

Kadeshga birinchi bor kelish o‘n josusning isyonini keltirib chiqardi va sahroda sarson-sargardon yurish davrini olib keldi. Qirq yilning oxirida ular yana Kadeshga qaytib keldilar, va aynan o‘sha yerda Muso Qoyani ikkinchi marta urdi hamda Va‘da Qilingan Yurtga kirishdan mahrum qilindi, ammo ular Yoshua bilan birga kirib bordilar. 2001-yil 11-sentyabr oxirgi avlodni belgilaydi, va Xudo endi O‘z Kalomini ortiq cho‘zmaydi.

Bu haqiqatni keyingi maqolada ko‘rib chiqamiz.

“Isroilning sahrodagi hayotining tarixi zamon oxirigacha bo‘lgan Xudoning Isroili manfaati uchun qayd etilgan. Sahroda darbador yurganlarga nisbatan Xudoning muomalalari — ularning barcha yurish-turishlarida, ochlik, chanqoqlik va holdan toyishga duchor bo‘lishlarida hamda ularga yordam berish uchun Uning qudratining hayratlanarli namoyon bo‘lishlarida — barcha asrlardagi O‘z xalqi uchun ogohlantirish va ta’limga to‘la ilohiy masaldir. Ibroniylarning turfa tajribasi ularning Kan‘ondagi va‘da qilingan maskaniga tayyorgarlik maktabi edi. Xudo bu oxirgi kunlarda O‘z xalqining qadimgi Isroil boshidan kechirgan olovli sinovlarni kamtar qalblar va ta’lim olishga tayyor ruh bilan qayta ko‘rib chiqishini istaydi, toki ular samoviy Kan‘onga tayyorgarlik ko‘rishda saboq olsinlar.”

“Xudoning amri bilan urilib, o‘zining hayotbaxsh suvlarini oqizib chiqargan qoya, halok bo‘layotgan insonning najoti uchun Uning qoni orqali bir buloq tayyorlanishi maqsadida urilgan va ezilgan Masihning timsoli edi. Qoya bir marta urilgani kabi, Masih ham ‘ko‘plarning gunohlarini ko‘tarish uchun bir marta nazr qilingan’ bo‘lishi kerak edi. Ammo Muso Qodishda qoyani shoshqaloqlik bilan urganida, Masihning bu go‘zal timsoli buzildi. Najotkorimiz ikkinchi marta qurbon qilinishi kerak emas edi. Ulug‘ qurbonlik faqat bir marta keltirilgan ekan, Uning inoyatining barakalarini izlayotganlar uchun faqat Iso nomi bilan

so‘rashgina, ya‘ni qalbning istaklarini tavbali ibodatda to‘kib solishgina zarurdir. Bunday ibodat Sarvari Olam huzuriga Isoning yaralarini keltiradi, shunda chanqagan Isroil uchun hayotbaxsh suvning oqishi bilan ifodalangan hayot beruvchi qon yangidan oqib chiqadi.”

“Inson faqat Xudoga bo‘lgan tirik imon va Uning amrlariga kamtarona itoat orqali ilohiy ma‘qullanishga umid qilishi mumkin. Kadeshdagi o‘sha qudratli mo‘jiza voqeasida Muso, xalqning tinimsiz nolishi va isyoni tufayli holdan toyib, o‘zining Qudratli Yordamlovchisini nazardan qochirdi; u: «Qoyaga gapiringlar, va u o‘z suvlarini chiqarib beradi», degan amrga quloq solmadi; va ilohiy quvvatdan mahrum qolib, o‘z tarixini ehtiros va insoniy zaiflik namoyishi bilan dog‘lash holiga tushdi. O‘z xizmatining oxirigacha pok, sobit va xudbinlikdan xoli turishi kerak bo‘lgan va turishi mumkin bo‘lgan o‘sha odam nihoyat mag‘lub bo‘ldi. Isroil jamoati oldida Xudo sharafsizlantirildi, holbuki U sharaflanishi va Uning nomi ulug‘lanishi mumkin edi.”

“Muso ustidan darhol e‘lon qilingan hukm nihoyatda og‘ir va tahqirlovchi edi,—u isyonkor Isroil bilan birga Iordandan o‘tishdan oldin o‘lishi kerak edi. Ammo inson Rabbiiy O‘z xizmatkoriga o‘sha bitta gunohi uchun qattiqqo‘llik bilan muomala qildi, deb da‘vo qilsinmi? Xudo Musoni o‘sha paytda tirik bo‘lgan boshqa hech bir insonni sharaflamaganidek sharaflagan edi. U uning ishini qayta-qayta oqlagan edi. U uning ibodatlarini eshitgan va u bilan, kishi do‘sti bilan so‘zlashgandek, yuzma-yuz so‘zlashgan edi. Muso qanchalik darajada nur va bilimdan bahramand bo‘lgan bo‘lsa, uning aybdorligi ham aynan o‘sha darajada ortgan edi.” Signs of the Times, 1880-yil 7-oktabr.